

Predrag Četković*

Tužilaštvo za organizovani kriminal

SLOVO O JEZIKU U SRPSKOM PRAVOSUĐU

Apstrakt: Autor se u ovom radu bavi pitanjem upotrebe jezika u srpskom pravosuđu. Jeziku, koje je glavno oruđe pravnik, treba da bude posvećena posebna pažnja. To je naročito bitno za sudije, koji shodno latinskoj izreci *Iudex est lex loquens*, kao „usta zakona“ u svojim odlukama tumače zakone i tako pravo približavaju građanima, te formiraju, između ostalog, i jezičku kulturu. Njihovo izražavanje treba da bude jasno i koncizno, oslobođeno stega birokratskog govora. U radu su analizirana nasumično odabrana akta sudova – počev od akata Prvog osnovnog suda u Beogradu, do akata Apelacionog suda u Beogradu i nekadašnjeg Vrhovnog suda Srbije. U vremenu krivičnogpravnog ekspanzionizma, koje karakterišu nekvalitetne odredbe zakona, česte izmene i nepromišljena rešenja, osnaživanjem jezičke kulture doprinosi se povećanju njenog ugleda i samim tim razvitku srpskog pravosuđa.

Ključne reči: jezik, pravosuđe, krivično pravo, izraz, pravni akt.

O NAMERAMA AUTORA

Na samom početku pisanja ovog teksta želeli bismo da istaknemo motive zbog kojih smo se latili pera i napisali ga. Namera nam ni u kom slučaju nije bila da kritikujemo nekoga, već isključivo da skrenemo pažnju na neka jezička ogrešenja koja se javljaju u pravnim aktima u srpskom pravosuđu. Na taj način smo nameravali da ukažemo svima koji dođu u priliku da tekst pročitaju na neke učestale jezičke greške koje se ponavljaju u pravnim aktima u srpskoj judikaturi, kako ne bi i sami napravili takve greške. Istovremeno smo želeli i da apelujemo na sve one koji sastavljaju pravna akta da povedu računa o svojoj jezičkoj kulturi, jer kako je to svojevremeno govorio Šopenhauer – ko se nebrižljivo izražava, ne ceni dovoljno svoje misli!¹ Pri tome smo apsolutno svesni da izlazimo iz okvira profesije za koju smo knjigu učili, odnosno pravničke profesije, i da bi ovakvom analizom pre trebalo da se pozabavi neko ko je lingvista profesionalac. Međutim, bez ikakve namere da budemo pretenciozni, smatramo da nivo analize koja je u ovom tekstu izvršena zavređuje pažnju, kao i da se iz izvršene analize mogu izvući korisni zaključci.

* viši savetnik

1 B. Nušić /2010/: *Retorika, nauka o besedništvu*, Kairos, Sremski Karlovci, str. 19.

UVOD

Čvrstog smo uverenja da dobar pravnik mora znati da se valjano služi jezikom. Onaj ko to ne čini, ne može zavrediti kvalifikativnog dobrog pravika. Jezik je za pravničke alatka, oruđe kojim moraju odlično da barataju, inače se ne mogu na adekvatan način baviti svojim poslom. Teško je zamisliti profesionalca koji bi se mogao smatrati dobrim, a da ne ume da barata oruđem kojim se mora u svom poslu služiti – primera radi informatičara koji se ne služi baš najbolje kompjuterom, violinistu koji ne drži violinu kako treba ili profesionalnog vozača koji nije do kraja savladao pravila saobraćaja... Mišljenja smo da je upravo jezik to oruđe koje pravници moraju da neguju i da ga dobro poznaju, jer bez njega teško da će biti u mogućnosti da se kvalitetno bave svojim poslom.

Prethodna konstatacija se naročito odnosi na pravnike koji rade u pravosuđu. Još su stari Latini skovali apoftegmu *Iudex est lex loquens*, odnosno sudije su usta zakona. Na taj način su želeli da kažu da sudije kroz svoje presude tumače zakone, supsumirajući ontičko pod kišobran normativnog² i tako približavaju pravo običnim građanima. A kako građani da saznaju sadržaj tih presuda nego da ih pročitaju? Presude čitaju ne samo građani na koje se one direktno odnose (okrivljeni, oštećeni, članovi njihovih porodica, njihovi prijatelji)³, već i mnogi drugi pojedinci iz raznih motiva (npr. teoretičari koji se naknadno bave njihovom analizom, praktičari kroz presude čiji se tekst objavljuje kroz biltene sudske prakse, građani koje zanimaju pojedini medijski atraktivni predmeti i dr.). Time sudovi posredno, donoseći rešenja, presude i druga pravna akta u svom radu, utiču na formiranje opšte jezičke kulture u narodu. Čovek prosečnog obrazovanja, čitajući ova akta, ne očekuje da naiđe na rđavu upotrebu jezika i ona mu na neki način služe kao predložak valjanog jezičkog izražavanja. Uostalom, te se presude i donose za narod i u ime naroda, ili bi tako po zakonu trebalo da bude.⁴ *Mutatis mutandis*, sve napred kazano se odnosi i na tužilaštvo, s obzirom na to da su optužnice u svim krivičnim postupcima⁵ u Republici Srbiji akta javnog karaktera, i svako se može upoznati sa njihovom sadržinom.⁶ Naglasićemo i da se u teoriji jasnoća izražavanja

2 Po sistemu *Da mihi facta, dabo tibi ius*.

3 Na ovom mestu želimo da napomenemo da smo se u vršenju analize ograničili na pravna akta koja se donose u oblasti krivičnog prava (presude, rešenja, optužnice i dr.), imajući u vidu da je to oblast kojom se u praksi bavimo. Ovo naravno ne znači da slična situacija ne važi i kada su u pitanju druge oblasti koje čine pravosuđe. Obim ovog rada ne dozvoljava da se u njemu obavi analiza stanja jezičke kulture u svim oblastima srpskog pravosuđa. Ipak, i pored toga, mišljenja smo da je i u drugim oblastima pravosuđa stanje jezičke kulture na istom nivou kao u oblasti krivičnog prava, pa da se isti zaključak može izvesti i kada su u pitanju druge oblasti srpske judikature.

4 Oba aktuelna Zakonika o krivičnom postupku, kako Zakonik o krivičnom postupku iz 2001. godine (Sl. list SRJ br. 70/2001, 68/2002, Sl. glasnik RS br. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 49/2007, 20/2009, 72/2009, 76/2010 i 72/2011) u čl. 361 st. 2 ZKP-a, tako i Zakonik o krivičnom postupku iz 2011. godine (Sl. glasnik RS br. 72/2011, 101/2011) u čl. 418 st. 2 ZKP-a, predviđaju da se presude donose u ime naroda.

5 Ovdje je upotrebljen plural jer se mislilo kako na redovne krivične postupke, tako i na krivične postupke koji se vode po optužnim aktima tužilaštava posebne nadležnosti.

6 Za razliku od optužnica pred tzv. Haškim tribunalom, gde one u principu nakon potvrđivanja postaju dostupne javnosti, ali se od toga može odstupiti ukoliko sudija, nakon što saslušao tužioca,

smatra jednim od opštih uslova argumentovanja.⁷ Rečju, govor suda i tužilaštva kroz akta koja donose mora biti jasan, koncizan i što je moguće više oslobođen stega birokratskog govora,⁸ kako bi građanima ta sadržina bila jasna i kako bi uticala na formiranje njihove jezičke kulture u pravom smeru, a što u Republici Srbiji često nije slučaj.

ANALIZA PRAVNIH AKATA

Prilikom vršenja analize jezičke valjanosti pravnih akata u srpskom pravosuđu, nasumično smo izabrali određeni broj akata iz Prvog osnovnog suda i tužilaštva u Beogradu, Višeg suda i tužilaštva u Beogradu, kao i iz Posebnog odeljenja za borbu protiv organizovanog kriminala Višeg suda u Beogradu, Tužilaštva za organizovani kriminal, Apelacionog suda u Beogradu i nekadašnjeg Vrhovnog suda Srbije. Na ovaj način smo pokušali da obuhvatimo što veći broj pravosudnih organa čija su akta bila predmet analize. Pri tome smo analizu vršili počev od odluka sa osnovnog nivoa, krećući se ka odlukama viših instanci.

Kao zanimljivo ocenili smo postupanje Prvog osnovnog suda u presudi 42-K-21666/10 od 22.09.2011. godine. Zapazili smo da je u navedenoj presudi sud na više mesta različito pisao jednu reč, nekada pravilno, a nekada ne. Mišljenja smo da je ovakvo postupanje vrlo loše, jer neko ko čita presudu pisanu na ovakav način ostaje u nedoumici da li se neka reč piše na jedan ili na drugi način. Tako, sud na strani 3 i na strani 5 presude na četiri mesta pominje „**NN lica**“ ili „**NN izvršioce**“, s tim što na strani 5 i na strani 6 na po jednom mestu piše i „**N.N. lica**“. Šta je od ovoga pravilno? Pravopis srpskoga jezika Matice srpske kao jedini pravilan način pisanja dopušta „N.N.“⁹ Ovo je posebno važno da na umu imaju pravnici krivičari, s obzirom na okolnost da često u praksi imaju posla sa nepoznatim licima. U istoj presudi sud na strani 2 pominje „**predhodno pitanje**“, dok na strani 7 govori o „**prethodnom pitanju**“. Nesumnjivo je da je samo jedan od ova dva oblika jezički ispravan, a to je oblik „prethodan (-dna, -dno)“.¹⁰ Ono što svakako ne valja, jeste činjenica da sud jezički luta i kada su u pitanju neki pojmovi koje neprestano mora da upotrebljava u svom radu. Na poslednjoj strani presude sud na jednom mestu koristi termin „...u ovoj **krivično pravnoj** stvari...“, dok odmah u sledećem pasusu piše „...u ovoj **kri- vično-pravnoj** stvari...“. Ako pogledamo u rečnike, utvrdićemo da nijedan od ova

može da odluči da se optužnica ne objavi sve dok ne bude dostavljena optuženom ili ostalim optuženim (ako je u pitanju objektivni koneksitet), pod uslovom da je to u interesu pravičnog vođenja postupka. M. Škulić /2005/: *Međunarodni krivični sud – nadležnost i postupak*, Dosije, Beograd, str. 140.

7 N. Visković /2004/: *Argumentacija i pravo*, Dosije, Beograd, str. 43.

8 Tako je još Melanhton u svojoj „Retorici“ govorio: „Ko prenebregava lepotu forme u govoru, taj škodi samoj sadržini.“ B. Nušić /2010/: *op. cit.*, str. 43.

9 N.N. (rede se dopušta i ćirilčko N.N.) je skraćeno od latinskog *nomen ne scio*, što u prevodu znači „ne znam ime“ ili „neko nepoznat“. Priredili M. Pešikan i dr. /2010/: *Pravopis srpskoga jezika*, Matice srpska, Novi Sad, str. 146.

10 M. Šipka /2010/: *Pravopisni rečnik srpskog jezika sa pravopisno-gramatičkim savetnikom*, Prometej Novi Sad, str. 895.

dva oblika nije pravilan, već je isključivo pravilno pisati „krivičnopravni“!¹¹ Treba primetiti da sud na strani 9 presude u istom pasusu kaže „...sud nije na **nesumnjiv** način utvrdio...“ da bi u nastavku pasusa naveo „...iz čega **nesumljivo** proizilazi...“. Ne sumnjamo da je sudu poznato koji je od dva prethodno navedena oblika pravilan, a to je oblik „nesumnjiv (-o)“;¹² ali bi svakako morao da obrati pažnju na konzistentnost prilikom pisanja presuda, kako bi presuda bila valjano jezički urađena, i kako se ovakve stvari ne bi događale, jer one ukazuju na određeni stepen nebrige i nemara u izradi presude kao pravnog akta koji bi trebalo da predstavlja krunu krivičnog postupka. Na koncu treba reći da je sud na stranama 4 i 5 presude upotrebio nekoliko puta reč „**odeljenje**“. Ovaj oblik nije pravilan, i po lingvistima bi trebali pisati isključivo „odeljenje“.¹³

U presudi Prvog osnovnog suda u Beogradu 9-K-1349/10-07 od 23.06.2011. godine sud na stranama 4, 7 i 33 govori o odbrani datoj u „**predkrivičnom** postupku“. Već čitanjem Zakonika o krivičnom postupku iz 2001. godine može se utvrditi da jedan deo Zakonika ima rubrum koji nosi naziv „Pretkrivični postupak“ i počinje sa čl. 222, a završava se sa čl. 240 ZKP-a, gde se na više mesta navodi oblik pretkrivični. Stoga nije teško zaključiti da prvi oblik koji je sud naveo u presudi nije pravilan, već je jedino ispravno pisati „pretkrivični“.¹⁴ Iz istog razloga sud greši kada na strani 24 presude piše „**od prilike**“ umesto pravilnog oblika „otprilike“.¹⁵ U istoj presudi sud na str. 4 kaže: „...**u vezi** krađe gasa na njegovim pumpama...“, a istu jezičku konstrukciju upotrebljava i na strani 7 presude. Jezički stručnjaci ovakvu konstrukciju smatraju pogrešnom i naglašavaju da nešto može biti samo u vezi sa nečim, a ne i u vezi nečega. Dakle, sud je ovde trebalo da navede „...**u vezi sa** krađom gasa...“.¹⁶ Na strani 7 presude sud navodi: „...dana 21.01.2007. godine došao **sa svojim putničkim automobilom** na terminal u Padinskoj Skeli...“. Ovaj oblik nije pravilan, jer predlog s(a) ne treba upotrebljavati uz instrumental kada ovaj označava sredstvo, oruđe ili predmet radnje. Iz tog razloga sud je trebalo da navede: „...došao svojim putničkim automobilom...“.¹⁷ Na strani 9 presude dalje stoji: „...već ima **bezbednosnu** funkciju celog objekta...“. Međutim, ovaj oblik je nepravilan i trebalo je napisati „bezbednosnu“.¹⁸ U istoj presudi sud na stranama 12, 14, 16 i dalje na više

11 Reč je o pravilu po kome bi trebalo pisati sastavljeno izvorno i značenjski objedinjene pridevske složenice, napravljene po sličnim načelima kao i imenice, nastale izvođenjem iz dvočlanih sintagmi, **pri čemu je prva najčešće podređena drugoj i bliže je određuje**, pa tako treba pisati isključivo državopravni, krivičnopravni itd. Mitar Pešikan i dr., *op. cit.*, str. 86. Ovu jezičku grešku čini i Apelacioni sud u Beogradu u presudi KŽ1 br. 3558/2011 od 08.02.2011. godine, kada na strani 3 presude piše o „stanju u ovoj krivično-pravnoj stvari“, kao i u presudi KŽ1 7137/10 od 01.02.2011. godine, kada na strani 2 presude pominje „stanje u ovoj krivično-pravnoj stvari“.

12 M. Šipka /2010/: *op. cit.*, str. 693.

13 I. Klajn /2011/: *Rečnik jezičkih nedoumica*, Prometej, Novi Sad, str. 175.

14 U pitanju je jednačenje (asimilacija) suglasnika po zvučnosti, gde d ispred k prelazi u t. Slično je u reči pretkomora (pred + komora = pretkomora). Videti M. Šipka /2010/: *op. cit.*, str. 1369.

15 *Ibidem*, str. 768.

16 I. Klajn /2012/: *Bušenje jezika*, Prometej, Novi Sad, str. 47.

17 Dakle, primera radi, pravilno bi bilo pisati putujem vozom, a ne putujem sa vozom. I. Klajn /2011/: *Rečnik jezičkih nedoumica*, *op. cit.*, str. 226.

18 E. Fekete /2002/: *Jezičke doumice*, I knjiga, Apostrof, Beograd, str. 9.

mesta piše „**imovinsko pravni zahtev**“. Sve što smo prethodno rekli za termin krivičnopravni važi i ovde, odnosno jedini ispravan način pisanja je „imovinskopravni zahtev“. Uostalom, glava XV Zakonika o krivičnom postupku iz 2001. godine nosi naziv „Imovinskopravni zahtevi“, dok glava XII Zakonika o krivičnom postupku iz 2011. godine nosi naziv „Imovinskopravni zahtev“. Nekada je dovoljno samo otvoriti zakon i pažljivo pogledati zakonski tekst, pa da se izbegne jezički voluntarizam prisutan u pravnim aktima srpskoga pravosuđa.¹⁹ Na strani 25 presude sud kaže: „...jer su par dana pre toga B.M. i K.B. **kontaktirali njih** i interesovali se...“. Lingvisti, pak, kažu da su kontakti uvek sa nekim – instrumental!²⁰ Iz tog razloga, trebalo je pisati „...kontaktirali sa njima i interesovali se...“.

Delom se nadovezujući na prethodno kazano, jezički smo analizirali i presudu Prvog osnovnog suda u Beogradu 40-K-22301/2010 od 18.11.2011. godine. U ovoj presudi sud je na stranama 4, 6 i 7 pisao „**imovinsko pravni zahtev**“, na strani 6 piše „**imovinsko-pravni zahtev**“, da bi na strani 10 pisao o „**imovinskopravnom zahtevu**“. Isto tako, na strani 3 presude sud konstatuje: „...smatra da je na **nesumljiv** način utvrđeno...“, a na strani 6 opet piše: „...oštećena DŽ.M. sa **nesumljivom** sigurnošću...“, da bi na strani 10 sud pisao: „...jer je s obzirom na **nesumnjivo** utvrđeno činjenično stanje...“. Ostaje nam da se zapitamo da li su ovakva jezička lutanja u jednoj presudi stvar neznanja, ili su rezultat nebrige i nemara onih koji ih pišu i/ili potpisuju. U oba slučaja ne može se naći opravdanje za ovakve jezičke propuste. U istoj presudi sud na strani 4 navodi: „...jer je bio u **finansiskim** problemima...“. Lice koje se pominje u presudi, po mišljenju jezikoslovaca, moglo se naći samo u „**finansijskim** problemima“.²¹ Sud piše i sledeće: „...tokom postupka **decidno** tvrdila...“. Ovo je pogrešan oblik i treba pisati samo „**decidirano**“.²²

U rešenju Višeg suda u Beogradu, Posebnog odeljenja za borbu protiv organizovanog kriminala K Po1 br. 82/12, Kv Po1 br. 880/12 od 18.12.2012. godine, naišli smo na nekoliko jezičkih ogrešenja koja bismo pomenuli. Tako na stranama 2 i 3 pomenutog rešenja sud na četiri mesta upotrebljava konstrukciju „**obzirom da**“. Srpski jezikoznalci, pak, kažu da jezičke konstrukcije poput „obzirom da“ i „s obzirom“, umesto pravilnog „s obzirom na to da“ predstavljaju nepravilne konstrukcije koje su odlika administrativnog stila i koje su strane duhu našeg jezika.²³ Jednostavno, ukoliko je jedan pol „bez obzira na nešto“, mora stajati i „s obzirom

19 Jezički luta i Apelacioni sud u Beogradu, koji je u presudi KŽ1 br. 7349/10 od 31.03.2011. godine najmanje pet puta (!) napisao „imovinsko-pravni zahtev“, odnosno nije koristio pravilan oblik „imovinskopravni“. Ako više instance prave iste greške kao i prvostepeni sudovi, teško će se valjani jezički stil uvrežiti našem pravosuđu.

20 Pravilno je kazati „kontaktirajte sa njim“ a ne „kontaktirajte njega“. M. Telebak /2011/: *Kako se kaže*, Prometej, Novi Sad, str. 169.

21 M. Šipka /2010/: *op. cit.*, str. 1211. Ovaj problem se često javlja kod prideva poput „hemijski“, „istorijski“ i sl. gde pišemo „j“ iako se prilikom izgovora praktično nikakvo „j“ ne čuje. Iz tih razloga je nekadašnji Beličev pravopis takve oblike pisao bez „j“, ali da je takva logika zadržana onda bi po njoj trebalo pisati i „pimo“, „ubite“, „Libici“ i dr. I. Klajn /1980/: *Jezik oko nas*, Nolit, Beograd, str. 120.

22 Mada srpski lingvisti preporučuju da se i reč „decidirano“ zameni kad god je moguće oblicima „odlučno“, „odsečno“ ili „nedvosmisleno“. I. Klajn /2011/: *Rečnik jezičkih nedoumica*, *op. cit.*, str. 58.

23 E. Fekete i dr. /2005/: *Srpski jezički savetnik*, Službeni list SCG, Beograd, str. 17.

na nešto“ kao drugi pol.²⁴ U istom rešenju sud na strani 3 navodi: „...i **čak šta više** da ga V.D. i ne poznaje.“ Ovde se na jednom mestu stiču dva jezička ogrešenja – prvo je to što se „štaviše“ piše zajedno, kao jedna reč, a drugo je to što sintagma „čak štaviše“ predstavlja eklatantan primer pleonazma.²⁵ Na istoj strani rešenja stoji i sledeće: „...kako bi se otklonili **nedostaci** iz tačke 2 optužnice...“. Smatramo da ne treba posebno naglašavati da je ovde pravilno trebalo pisati „nedostaci“.²⁶ Još jedna jezička nepravilnost o kojoj smo već pisali,²⁷ ali je i pored toga ostala „u modi“, nalazi se na strani 4 rešenja, gde se navodi: „...su u suprotnosti sa Ustavom, zakonom i **opšte prihvaćenim** pravilima međunarodnog prava.“ Ovde je trebalo pisati „opšteprihvaćenim“ kao jednu reč, složenicu.²⁸ Uostalom, čl. 16 st. 2 Ustava Republike Srbije²⁹ glasi: „Opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava i potvrđeni međunarodni ugovori sastavni su deo pravnog poretka Republike Srbije i neposredno se primenjuju.“ Treba pomenuti da je i u ovom rešenju sud na strani 6 naveo „... pravilno presuđenje u ovoj **krivično-pravnoj stvari**...“ što ukazuje da je reč o grešci koju naši sudovi ponavljaju.

Ukazali bismo i na nekoliko jezičkih propusta u presudi Višeg suda u Beogradu, Posebnog odeljenja za borbu protiv organizovanog kriminala K Po1 103/2010 od 28.10.2011. godine. Na strani 27 ove presude, sud navodi sledeće: „...na osnovu **kontingenata** o uvozu, što znači da je Savezna vlada svake godine utvrđivala **kontigent**...“. Pravilno je, međutim, trebalo pisati „kontingent“.³⁰ Na strani 32 sud kaže: „...imalo je **otprilike oko 80 zaposlenih**...“, a na strani 48 presude stoji: „...a njih je tada bilo **oko stotinak**.“ Ovakve pleonazme treba izbegavati, pa je u prvom slučaju trebalo pisati „otprilike 80 zaposlenih“ ili „oko 80 zaposlenih“, a u drugom „oko stotinu“ ili „stotinak“.³¹ Na strani 33 ove presude sud piše: „Konačno, **tokom 1995. – 1996. godine**...“. Po pravopisu, primaknuta crta između brojeva ima značenje „od...do...“,³² pa je tako sud u stvari napisao „tokom od 1995. do 1996. godine“, što mu sigurno nije bila namera. Zato je ovde trebalo prosto pisati „tokom 1995. i 1996. godine“. Na strani 26 presude sud navodi: „...taj carinski radnik je **blombirao** vozilo...“, da bi na strani 47 presude ovaj oblik upotrebio još tri puta. Jezikoslovci, pak, upozoravaju da je pravilan oblik „plombirati“.³³

24 Reč je o veoma raširenoj grešci, pa se oblik „obzirom“ može sresti i u rešenjima Apelacionog suda u Beogradu, kao više instance (npr. rešenje Kž Po1 br. 294/12 od 13.07.2012. godine i rešenje Kž Po1 br. 482/12 od 05.12.2012. godine).

25 M. Pešikan i dr./2010/: *op. cit.*, str. 498.

26 Pravilna promena glasi: nedostatak, nedostataka, množina nedostaci, nedostataka, nedostacima. M. Šipka /2005/: *op. cit.*, str. 664.

27 Videti P. Četković /2011/: Pitanje mirne državnine kod krivičnih dela krađe i sitne krađe iz prodajnih objekata, *Bilten Apelacionog suda u Beogradu* broj 3, Beograd, str. 35.

28 Na isti način kao što se piše opšteobrazovan, opštepoznat, opšteslovenski i dr. M. Šipka /2010/: *op. cit.*, str. 753.

29 Službeni glasnik RS br. 98/2006.

30 M. Šipka /2010/: *op. cit.*, str. 476.

31 I. Klajn /2011/: *Rečnik jezičkih nedoumica*, *op. cit.*, str. 28.

32 Uz to, prilikom pisanja primaknute crte između godina, višak je prva tačka koju je sud stavio iza 1995. Treba obratiti pažnju prilikom pisanja da se ne piše „od 1995–1996. godine“, jer bismo pišući na taj način dobili dva „od“ jedno do drugog. M. Pešikan i dr. /2010/: *op. cit.*, str. 126.

33 P. Ilić i dr. /1991/: *Jezički priručnik*, Radio-televizija Beograd, Beograd, str. 210.

pa bi ga tako trebalo i pisati. Na strani 37 presude sud u jednom pasusu prvo piše „**fri-šop**“, a potom piše „**fri šopovi**“ i „**fri šopove**“, pa se postavlja pitanje koji je od ova dva načina pisanja pravilan i da li je uopšte neki od njih pravilan. Kao pravilan oblik lingvistki navode „fri-šop“,³⁴ što treba uvažiti i tako i pisati. Izgleda da i pisanje velikog slova kod naziva ulica može predstavljati dilemu. Tako sud u jednom pasusu na strani 38 piše: „...u Beogradu, **u ulici Vodovodskoj**...“, i dalje „...jednom ga je video, misli **u ulici Gavrila Principa**...“. Kada se reč „ulica“ nađe na početku naziva neke ulice, uvek je treba pisati velikim slovom, sem u izuzetnim slučajevima.³⁵ Konkretno u dva napred navedena naziva, reč „ulica“ morala je biti pisana velikim slovom. Na istoj strani sud kaže: „...dao mu svoju **vizit kartu** rekavši mu...“. Pravopis kaže da ovu reč treba pisati „vizitkarta“, dakle kao jednu reč.³⁶ U ovoj presudi mogu se naći oblici „u vezi toga“ ili „obzirom“, o čemu smo već prethodno pisali.

Kao jednu od bolje napisanih presuda u jezičkom smislu može se izdvojiti presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 1508/12 od 20.11.2012. godine. Ipak, i ovde smo naišli na nekoliko propusta koje bismo pomenuli. Tako sud na strani 1 i 3 presude piše: „...**u vezi čl. 61 Krivičnog zakonika**...“, a na strani 4 navodi: „...**u vezi svih pojedinosti**“ umesto da piše „u vezi sa čl. 61 Krivičnog zakonika“ odnosno „u vezi sa svim pojedinostima“. O ovom propustu je već bilo reči, pa nećemo ništa pojašnjavati. Dalje, sud na strani 2 presude kaže: „...nalazi da **ista** ne sadrži...“, a na strani 5 stoji: „...ali da **istima** nije dao značaj kakav one zaslužuju...“. Ovo je samo jedna od mnogih sudskih presuda u kojoj je reč „isti“ korišćena na više mesta umesto zamenice, što je tipična odlika kancelarijskog žargona, kritikovana još pre Drugog svetskog rata, ali do danas kao pojava nije u jeziku iskorenjena.³⁷ Širenjem ovakvog birokratskog načina izražavanja doprinosi se jezičkoj kontaminaciji i onome što dr Egon Fekete naziva grubim urušavanjem jezika.³⁸ Iz ovih razloga bi trebalo izbegavati upotrebu reči „isti“ umesto zamenice prilikom sastavljanja pravnih akata. Još jedan jezički propust u ovoj presudi nalazi se na strani 4 gde sud navodi: „...nego je to **orjentaciono** navela...“. Stručnjaci za jezik kažu da je pravilan oblik samo „orijentacioni (-a, -o)“.³⁹

Hteli bismo da ukažemo i na par propusta koje smo uočili u rešenju Višeg suda u Beogradu, Posebnog odeljenja za borbu protiv organizovanog kriminala Poi Po1 br. 36/11 od 27.12.2011. godine. U ovom rešenju sud na strani 3 navodi: „...da je zapravo nastao pravni **vakum** u kom...“. Međutim, u konkretnom slučaju bilo je ispravno pisati samo „vakuum“.⁴⁰ U istom rešenju sud na više mesta piše „**proizilazi**“.

34 I. Klajn /2011/: *Rečnik jezičkih nedoumica*, op. cit., str. 276.

35 Tako se reč ulica piše malim početnim slovom onda kada je pridodata imenu, a suvišna je, i nema je u regularnom (jezički korektnom) nazivu ulice (npr. ulica Zeleni venac) ili kada se upotrebljava u obliku množine (u ulicama Kralja Milana, Stefana Prvovenčanog, Kneza Miloša i dr.). M. Pešikan i dr. /2010/: op. cit., str. 62–63.

36 M. Šipka /2010/: op. cit., str. 136.

37 P. Ilić i dr. /1991/: op. cit., str. 168.

38 E. Fekete /2008/: *Jezičke doumice*, II knjiga, Beogradska knjiga, Beograd, str. 7.

39 M. Šipka /2010/: op. cit., str. 755.

40 M. Tebak /2011/: op. cit., str. 24.

Reč je o obliku koji nije nepravilan, ali je bolji oblik „proizlazi“.⁴¹ Imajući u vidu da se ovaj termin počesto može sresti u pravnim aktima, smatrali smo da je ipak potrebno skrenuti pažnju koji je oblik ispravniji.

U jednoj kratkoj presudi nekadašnjeg Vrhovnog suda Srbije Kž I 492/09 od 16.04.2009. godine, napisanoj na svega dve strane, naišli smo na jedno jezičko ogrješenje koje bismo pomenuli. Sud na strani 2 presude piše: „...Stoga su žalbeni navodi Okružnog javnog tužioca o izricanju **strožije** kazne zatvora...“. Jezikoznalci kažu da je pravilna gradacija glagola strog samo „stroži“ i „najstroži“, a ne „strožiji“ i „najstrožiji“.⁴²

Na strani 3 presude nekadašnjeg Vrhovnog suda Srbije Kž I 2749/08 od 03.02.2009. godine sud piše: „...život oštećenog L.L. **spašen** je zahvaljujući...“. Lingvisti dozvoljavaju upotrebu ovog oblika, ali ga ne preporučuju i kažu da je ispravnije kazati da je neko „spasen“.⁴³ Na strani 4 iste presude sud navodi: „...ali i branioca optuženog **sa** suprotnih **aspekata**...“. I ovde je reč o obliku koji je dozvoljen, ali bi jezički bolje bilo kazati „iz suprotnih aspekata“.⁴⁴ U ovoj presudi naišli smo i na nepravilnosti koje smo prethodno pominjali, poput „imovinsko-pravnim zahtevom“, „strožiju“, „decidno“ i „u vezi čl. 30“.

U nastavku bismo se osvrnuli i na akta tužilaštva i izneli bismo neke primedbe na jezik upotrebljen u njima.

U predlogu za izricanje mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi nekadašnjeg Okružnog javnog tužilaštva u Beogradu KT 639/08 od 31.10.2008. godine tužilac na prvoj strani navodi se lice prema kome se traži izricanje ove mere trenutno nalazi u bolnici za psihijatrijske bolesti „**Dr. Laza Lazarević**“. U pitanju je jezički propust koji se neretko može sresti, čak i kod obrazovanih ljudi koji su stekli titule doktora ili magistra, ali nisu naučili da se ove skraćeniце pišu bez tačke, odnosno „dr“ i „mr“.⁴⁵

U optužnici Višeg javnog tužilaštva u Beogradu KT 494/10 od 01.07.2010. godine, javno tužilaštvo na strani 3 navodi: „...gde se on **isčuđavao** zbog čega se krije...“. Ovde je pravilno trebalo pisati „iščuđavao“.⁴⁶ U istoj optužnici na strani 5 tužilaštvo kaže: „...**S toga**, smatram da su se u radnjama...“. Mišljenja smo da bi pravilno trebalo pisati „stoga“⁴⁷ odnosno isključivo zajedno.

Kada je u pitanju jezički stil, mora se kazati da je optužnica nekadašnjeg Okružnog tužilaštva u Beogradu, Specijalnog tužilaštva KT S 9/06 od 22.11.2006. godine napisana prilično dobro. Međutim, ukazali bismo na nekoliko jezičkih propusta na

41 *Ibidem*, str. 14.

42 I. Klajn /2011/: *Rečnik jezičkih nedoumica*, op. cit., str. 247.

43 E. Fekete /2008/: *Jezičke doumice*, I knjiga, op. cit., str. 38–39.

44 I. Klajn /2011/: *Rečnik jezičkih nedoumica*, op. cit., str. 15.

45 Ovo iz razloga što se sve skraćeniце koje se sačinjavaju od prvog i poslednjeg slova neke reči pišu bez tačke na kraju (dr, mr, gđa, gđica i sl.). M. Pešikan i dr./2010/: op. cit., str. 145.

46 M. Šipka /2010/: op. cit., str. 399. U pitanju je asimilacija (jednačenje) suglasnika po mestu tvorbe, gde „s“ prelazi u „š“ kada se nađe ispred palatala – prednjonepčanih suglasnika iste zvučnosti: (npr. pas + če = pasče = pašče).

47 *Ibidem*, str. 1089.

koje smo naišli u optužnici. Na strani 17 optužnice tužilaštvo piše: „...kada su članovi grupe – inkasanti, **vršili nelegalno izdavanje i naplatu**...“. Lingvisti upozoravaju na čestu neopravdanu upotrebu glagola „vršiti“ uz imenice koje znače radnju, umesto upotrebe glagola koji bi kazivao tu radnju.⁴⁸ Tako bi jezički korektnije bilo da je u optužnici stajalo: „...kada su članovi grupe – inkasanti, nelegalno izdavali i naplaćivali...“. Ovde je u pitanju samo bolji ili lošiji jezički stil, jer se u prvoj situaciji nepotrebno gomilaju reči. Na strani 24 iste optužnice stoji: „...članovi organizovane kriminalne grupe u dužem **vremenskom periodu** vršili...“. Jezički stručnjaci kažu da je jezički ispravnije izostaviti pridev vremenski i pisati samo period.⁴⁹

U optužnici predašnjeg Okružnog javnog tužilaštva, Specijalnog tužilaštva KT S br. 10/06 od 02.11.2006. godine ukazali bismo, pre svega, na postupanje koje je rašireno u radu javnog tužilaštva i suda, a mišljenja smo da nije jezički ispravno. Naime, na prvih pet strana pomenute optužnice navedeni su lični podaci osoba koje su bile okrivljene. Veliki broj tih osoba ima i nadimke, pa im tako tužilaštvo u optužnici navodi i nadimke pišući ih pod navodnicima: npr. „**Urke**“, „**Šanta**“, „**Peđa Bilder**“ i dr. U pravopisu nismo našli da se bilo gde navodi da bi nadimke trebalo pisati pod navodnicima, niti u poglavlju koje se odnosi na upotrebu navodnika, niti u poglavlju koje se odnosi na pisanje nadimaka.⁵⁰ Na osnovu rečenog, skloni smo da tvrdimo da je stavljanje navodnika prilikom pisanja nadimaka suvišno i nepotrebno, pa bi nadimke trebalo pisati bez navodnika (Urke, Šanta, i dr.).⁵¹ Na strani 11 optužnice tužilaštvo navodi: „...digitalni **foto aparat** marke...“. Po pravopisu bi ovu reč trebalo pisati „foto-aparat“.⁵² Na sledećoj strani optužnice tužilaštvo kaže: „...za iznos od 50 **eura**, po znatno nižoj ceni...“. Jezikoslovci su na stanovištu da bi naziv evropske valute u srskom jeziku trebalo da glasi „evro“, pa ih valja u tome poslušati.⁵³ Došavši do strane 14 optužnice, našli smo da tužilaštvo piše: „...u Beogradu, **Ulica Kneza Mihajla 11–15**...“. Ukoliko se reč „ulica“ piše prva, iza nje se ostatak naziva piše velikim slovima samo ako za to postoji neki razlog da se piše

48 M. Moskovljević /1990/: *Rečnik savremenog srpskohrvatskog književnog jezika s jezičkim savetnikom*, Apolon, Beograd, str. 1013.

49 Ovo bez obzira na to što se izrazi analogni našem „vremenski period“ mogu sresti i u drugim evropskim jezicima. Pavle Ilić i dr., *op. cit.*, str. 184. Semantičkom analizom reči „period“ dolazi se do odgovora na pitanje zašto ne treba koristiti sintagmu „vremenski period“. Naime, reč „period“ je polisemična i ima različita značenja u različitim oblastima u kojima se koristi. Najsazetija definicija bila bi „doba, osek, deo vremena“ (Videti M. Vujaklija /2011/: *Leksikon stranih reči i izraza*, XI izdanje, Oktoih Podgorica i Štampar Makarije Beograd, Beograd, str. 848.). Stoga, ako bismo kazali „vremenski deo vremena“, dobijamo pleonazam, pa je bolje izbegavati korišćenje ove sintagme.

50 M. Pešikan i dr./2010/: *op. cit.*, str. 56. i str. 133. i dalje.

51 Na suvišnu upotrebu navodnika naišli smo i u optužnici Prvog osnovnog javnog tužilaštva u Beogradu II KT br. 2303/08 od 15.12.2010. godine. Naime, prilikom navođenja ličnih podataka okrivljenog, tužilaštvo piše: „...trenutno boravi u manastiru ‘Moravci’...“. Navodnicima bi trebalo izdvajati samo naslove dela, simbolična imena različitih ustanova, publikacija, kao i figurativna značenja opštih pojmova, naročito ako postoji mogućnost zabune zato što je primenjena reč ili izraz koji imaju i drugo značenje. *Ibidem*, str. 134. Kako to ovde nije slučaj, jer je u pitanju naziv manastira, a to se jasno i ističe u tekstu, mišljenja smo da u konkretnom slučaju nije bilo osnova za upotrebu navodnika.

52 M. Šipka /2010/: *op. cit.*, str. 1217.

53 M. Tebak /2011/: *op. cit.*, str. 85.

veliko slova (npr. postoji lično ime u nazivu ulice). Stoga je ovde trebalo pisati „Ulica kneza Mihajla“.⁵⁴ Na strani 26 tužilaštvo piše „**video traka**“ umesto pravilnog „video-traka“,⁵⁵ a na istoj strani može se naći i „**bez uspešno**“, umesto pravilnog oblika „bezuspešno“.⁵⁶ U ovoj optužnici mogu se naći i nepravilnosti poput „NN lica“, „vremenskom periodu“, „obzirom“, „podatcima“ itd., o kojima smo već pričali kada smo analizirali odluke suda, pa se ne bismo na tome zadržavali. Ipak, pomenuli smo i ove nepravilnosti, kako bi bilo jasno da i sud i tužilaštvo prave iste ili slične jezičke greške u svom radu.

ZAKLJUČAK

Značaj krivičnog prava u današnje vreme sve je veći. Razlozi za tako nešto često nisu pravni, već se baziraju na kriminalno-političkom konceptu koji karakteriše deviza „što više krivičnog prava“. Ovu pojavu dr Zoran Stojanović naziva krivično-pravnim ekspanzionizmom.⁵⁷ Po njegovim rečima, krivičnopravni ekspanzionizam karakterišu nekvalitetne odredbe zakona u tehničkom i suštinskom smislu, česte izmene i nepromišljena rešenja. Drugi autori, poput dr Jovana Ćirića, primećuju da je u novije vreme u srpskom pravosuđu prisutno egzemplarno kažnjavanje.⁵⁸ Tekstove ovih autora doživeli smo kao svojevrsan vapaj, koji predstavlja pokušaj da se ukaže na neke negativne pojave u srpskom krivičnom pravosuđu. Ovu analizu treba posmatrati na isti način, s tim što se zaključak o lošem stanju jezičke kulture odnosi na celokupnu judikaturu, iako su predmet analize bile samo odluke pravosudnih organa koji se bave krivičnim pravom. Kada se ima u vidu sve veći značaj krivičnog prava u današnje vreme, zatim prostor koji krivično pravo, pa i celokupno pravosuđe dobija u medijima, sa jedne strane, ali i jezička analiza koju smo prethodno prikazali sa druge strane, nužno se nameće zaključak da je neophodno popraviti jezičku kulturu nosilaca pravosudnih funkcija. Sastavljanje pravnih akata u kojima postoje ogrešenja o neka elementarna gramatička i pravopisna pravila nesumnjivo vodi ka još većem urušavanju ionako poljuljanog ugleda pravosudnog sistema u Republici Srbiji. Samim tim, podizanjem nivoa jezičke kulture u pravosuđu, doprineće se i podizanju njegovog ugleda.

Iako na prvi pogled bavljenje jezičkom kulturom u srpskoj judikaturi, koja je opterećena i brojnim drugim problemima, ne izgleda kao prioritet, nama se čini da je u pitanju cigla koja je ugrađena u temelj građevine koja nosi naziv srpsko pravosuđe. Ako se ta cigla izvuče iz temelja, cela građevina (p)ostaje nakrivljena.

54 Ili npr. Ulica kralja Milutina i sl. Mitar Pešikan i dr., *op. cit.*, str. 63.

55 Kao što treba pisati i video-kaseta, video-klub, video-klip i dr. M. Šipka /2010/: *op. cit.*, str. 136.

56 *Ibidem*, str. 88.

57 O svemu tome više videti Z. Stojanović /2011/: Krivično pravo u doba krize, *Branič* br. 1–2, Beograd, str. 28.

58 Egzemplarno kažnjavanje znači da sudija koji egzemplarno kažnjava ne treba da vodi toliko računa o krivičnom delu, učinocu i žrtvi, već pre svega o tome kako će ta kazna uticati na druge, da oni ne čine delo za koje se neko kažnjava. Na taj način se u kaznenu politiku sudova upliće čitav niz vanpravnih faktora, socijalnih uticaja, a pre svega strah i medijske manipulacije. J. Ćirić /2012/: Egzemplarno kažnjavanje, *Crimen* br.1, Beograd, str. 23.

LITERATURA

- Ćetković P. /2011/: Pitanje mirne državine kod krivičnih dela krađe i sitne krađe iz prodajnih objekata, *Bilten Apelacionog suda u Beogradu* broj 3, Beograd
- Ćirić J. /2012/: Egzemplarno kažnjavanje, *Crimen* br.1, Beograd
- Fekete E. /2002/: *Jezičke doumice*, I knjiga, Apostrof, Beograd
- Fekete E. i dr. /2005/: *Srpski jezički savetnik*, Službeni list SCG, Beograd
- Fekete E./2008/: *Jezičke doumice*, II knjiga, Beogradska knjiga, Beograd
- Ilić P. i dr. /1991/: *Jezički priručnik*, Radio-televizija Beograd, Beograd
- Klajn I. /1980/: *Jezik oko nas*, Nolit, Beograd
- Klajn I. /2011/: *Rečnik jezičkih nedoumica*, Prometej, Novi Sad
- Klajn I. /2012/: *Bušenje jezika*, Prometej, Novi Sad
- Moskovljević M. /1990/: *Rečnik savremenog srpskohrvatskog književnog jezika s jezičkim savetnikom*, Apolon, Beograd
- Nušić B. /2010/: *Retorika, nauka o besedništvu*, Kairos, Sremski Karlovci
- Pešikan M. i dr. /2010/: *Pravopis srpskoga jezika*, Matica srpska, Novi Sad
- Stojanović Z. /2011/: Krivično pravo u doba krize, *Branič* br. 1–2, Beograd
- Šipka M. /2010/: *Pravopisni rečnik srpskog jezika sa pravopisno-gramatičkim savetnikom*, Prometej Novi Sad
- Škulić M. /2005/: *Međunarodni krivični sud – nadležnost i postupak*, Dosije, Beograd
- Telebak M. /2011/: *Kako se kaže*, Prometej, Novi Sad
- Visković N. /2004/: *Argumentacija i pravo*, Dosije, Beograd
- Vujaklija M. /2011/: *Leksikon stranih reči i izraza*, XI izdanje, Oktoih Podgorica i Štampar Makarije Beograd, Beograd

Predrag Ćetković

A WORD ABOUT LANGUAGE IN SERBIAN JUDICIARY

SUMMARY

The intention of the author of this paper is to point out linguistic mistakes that frequently occur in legal acts in Serbian Judiciary in order to avoid them and to pay more attention to the use of language.

Language is main tool of the legal profession, especially when it comes to judges who interpret in their decisions the law and make it comprehensible for citizens. Therefore, their statements have to be clear and precise, exempt of bureaucratic expressions. In this paper, he analyzes the language in randomly chosen legal acts of Serbian courts, starting from the First Basic Court in Belgrade up to the Court of Appeal in Belgrade and the former Supreme Court of Serbia.

In times of expansion of Criminal Law, where provisions of law are badly expressed in both technical and substantial sense, often changed and not well thought through, it is highly necessary to enhance the language culture in order to enhance her reputation as well. The use of language is, among other problems in Serbian Judiciary, not the most important issue. Nevertheless, it remains an essential part of it and deserves more attention.

Keywords: Language, Judiciary, Criminal Law, expression, legal act.